

Tudi družbena kritika je lahko klišejski žanr

Na Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture razpravljajo o ideologiji

Iva Kosmos

Ljubljana – Že 48. seminar slovenskega jezika, literature in kulture se letos osredotoča na temo ideologije, zato so v torek na Filozofski fakulteti organizirali okroglo mizo na temo *Jezik, umetnost, znanost in ideologija*. Seminar je namenjen predvsem tujim slovenistom in slavistom, ki so jim ponudili hiter pregled različnih področij slovenske družbe in njihovih povezav z ideologijo. Na okrogli mizi, ki jo je moderiral Aleksander Bjelčevič, so sodelovali literarni zgodovinar Miran Hladnik, direktor CUK Kino Šiška Simon Kardum, jezikoslovec Marko Stabej in kulturolog Peter Stankovič.

Strah kot sredstvo nadzora

Marko Stabej, vodja osemčlanske skupine za pripravo osnutka nacionalnega programa za jezikovno politiko 2012–2016, se je pred kratkim soočil z ideološkimi implikacijami lastnega dela. Osnutek so namreč v burni javni razpravi označili za ideološkega, kritike pa sicer niso letele na konkretne predloge, temveč na uvodno besedilo, ki naj bi slovenščino reduciralo na komunikacijsko vlogo in pri tem opustilo njeno simbolno in identifikacijsko funkcijo. V nacionalnem programu tako ni zapisano, da je slovenščina uradni državni jezik, temveč ima zgolj »večinsko vlogo«, cilj jezikovne politike pa je, da bo slovenščina pri vseh govorcih prevladujoča in prostovoljna izbira, čeprav bi po mnenju nekaterih morali pisati »obvezna«, je kritike strnil Bjelčevič. V osnutku »manjka« še formulacija o pomenu slovenščine za nacionalni obstoj in identiteto, vse skupaj pa naj bi imelo za posledico razkroj jezika in omejitve slovenščine na domačo rabo, so prepričani kritiki.

Bjelčevič je poudaril, da ne pozna primera, ko bi se državni in knjižni jezik umaknil v področje zasebnosti, Stabej pa mu je pritril in poudaril, da gre za argumente, ki spodbujajo strah – »strah pa vedno omogoča kontrolo neki skupini ljudi«. Stabej je še dejal, da

Jezikoslovec Marko Stabej o osnutku nacionalnega programa za jezikovno politiko, ki naj bi slovenščini odvzel simbolno in identifikacijsko vlogo:
»Gre za argumente strahu, strah pa omogoča kontrolo neki skupini ljudi.«

deklarativne izjave o jeziku, ki jih imamo zapisane v ustavi in drugih dokumentih, nenehno izrabljajo politiki, zato ne sodijo še v tovrstno resolucijo. Dodal je, da so se v osnutku izrekli o področjih, ki potrebujejo posebno skrb, in ne o tistem, kar je, po njegovem mnenju, že primerno urejeno. Kritike je ocenil kot »tendenčno branje« in poudaril, da lahko formulacije, ki so jih kritizirali, beremo na več popolnoma različnih načinov.

Na možnost različnih branj se je oprl še Miran Hladnik, predsednik žirije za nagrado kresnik, ki je pred letošnjo podelitvijo polemiziral z utemeljiteljem nagrade Vladom Žabotom. Ta je bil kritičen do kriterija »berljivosti«, ki naj bi ga žirije upoštevale pri izbiri del, Hladnik pa je opozoril na »arbitranost in minljivost« kakršnih koli kriterijev kot tudi na dejstvo, da »berljivost« že znotraj letošnje žirantske ekipe nekateri ocenjujejo kot pozitivno značilnost, drugi kot negativno.

Hipsterji in šminkerji

Peter Stankovič je na vprašanje, ali je angažirana kultura nujna, odgovoril z »ne«, a takoj dodal, da je dobro, da ima reflektiran odnos do sveta, v katerem živimo. Poudaril je, da tudi družbena kritika lahko postane žanr s klišejskimi vzorci, in to ilustriral s klasičnim primerom punka, ki danes ponavlja vzorce iz preteklosti ter se pri tem še dobro

prodaja. Kot primer popularnega glasbenika s subverzivno noto je izpostavil Magnifica, pa ne samo z besedili, temveč zlasti z njegovim nastopom, vizualno podobo in držo. Te naj bi sestavljale »element emancipacije emigrantov«, saj Magnifico prevzema negativni stereotip južnjaka ali čefurja, ga prezentira kot nekaj, kar je »kul« ali »šik« ter tako zamaja ločnico med dobrimi Slovenci in slabimi južnjaki.

Zanimivo je, da v slovenskih filmih, namenjenih festivalskem občinstvu, opazimo nasproten trend, ugotavlja Stankovič. Festivalski filmi se po njegovem »samobalkanizirajo« oziroma prevzemajo stereotip o divjem in razuzdanem balkanskem okolju, »z junaki, ki pijejo rakijo in streljajo v zrak«. Zdi se, kot da s tem poskušajo ugoditi očesu zahodnih žirij in njihovim vnaprejšnjim percepcijam jugovzhodne Evrope, v katerih niti ne ločijo med Slovenijo, Bosno ali Srbijo, je dejal Stankovič.

Simon Kardum se je med drugim odzval na ugotovitve, da je CUK Kino Šiška postal »pomembno zbirališče hipsterjev«. »To so mulci z isto frizuro in najboljšimi oblačili točno določenih znamk. Včasih smo jim rekli šminkerji,« je odpisal njihove družbeno kritične potenciale. Izredno kritičen je bil še do ZUJE, ki ga je ocenil za »ideološki« in »preračunan« načrt. Po njegovem mnenju ne gre le za zmanjševanje sredstev in napade na uslužbence, temveč za namerno uničevanje samega javnega servisa. »To je značilno za vse totalitarne sisteme, ki hočejo onemogočiti artikulirane kritike,« je ocenil. »Če bi bil sam Ivan Janša, bi izbral natanko isto tarčo – je ranljiva, razdrobljena in nečimrna,« je še dejal. Marko Stabej pa je opozoril, da ZUJF ne vsebuje samo varčevalnih ukrepov, temveč koalicijsko »listo želja«. Tako med drugim prinaša uredba o uvedbi tujega jezika v prvi razred osnovne šole, ki bo vpeljana naslednje leto, in to brez poskusnega uvajanja ali vrednotenja. Po njegovem se je tako v »dvignjenem prahu strahu« našel prostor za hitro izpolnitev vprašljivih uredb.